

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд на **Стефан Борисов Далчев** –
редовен докторант към катедра „Музика“ при Факултета по изкуствата -
Югозападен университет „Неофит Рилски“

на тема:

**„Интерпретация на клавирните произведения от епохата на Барока
през 21-ви век“**

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“,
област на висше образование – Изкуства, професионално направление 8.3
– Музикално и танцово изкуство, докторска програма – Теория и практика
на изпълнителското изкуство

Рецензент: проф. д. изк.н. Филип Христов Павлов

жив. гр. София 1712, ж.к. Младост III, бл. 317, вх. А, ап. 3

Стефан Борисов Далчев е роден през 1954г. в гр. София. След завършване на средното си образование, където изучава пиано, продължава музикалното си развитие в Националната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ в Инструменталния факултет. В този сравнително кратък период на своето израстване като пианист, интересите на Далчев към органовото музициране нарастват. След спечелен конкурс, той получава държавна стипендия и възможност да продължи обучението си в Яначковата кадемия за музикални изкуства в гр. Бърно, Чехия. Това направление на неговите изпълнителски и научни интереси сериозно разширява пространната му музикална подготовка. Придобитите нови знания в областта на органовото свирене, а по-късно и обучението във Висшето училище за музика „Франц Лист“ във Ваймар, Германия, където

изучава и чембало, водят до натрупване на задълбочени знания и придобиване на широки компетенции в научно-теоретично отношение и в изпълнителски аспект. Перфектното владение на немски език и високото ниво на индивидуална култура са в основата на активното му личностно развитие, солидно образование и активни комуникации с известни педагози и изпълнители. Последвалите специализации в Холандия са чудесна възможност за Далчев да обобщи своите знания по отношение изпълнението на барокова музика, на интерпретацията на Баховото органично творчество, да се запознае със старинна френска и испанска музика. В следващите години на своето развитие, той продължава и активизира изпълнителската си дейност като концертиращ солист и партньор в различни камерни ансамбли, работи като преподавател по орган и чембало в чужбина и в България. От 2012 г. е преподавател в ЮЗУ „Н. Рилски” по музикална теория и пиано.

В най-общ смисъл може да се обобщи извода, че настоящата докторска дисертация изглежда логично следствие на активната изпълнителска дейност на Стефан Далчев като интерпретатор на барокова музика, отразява личните му интереси по отношение насоката на неговото научноизследователско развитие, свързана е в значителен обем и с конкретната му педагогическа дейност. Трудът е разгърнат в 3 Глави, които изцяло отговарят на изследователската идея, поставените цели и реализираните във връзка с тях задачи, обосновани ясно в Увода и точно обобщени като резултат в Заключение.

Преди да премина в същината на моята рецензия държа да отбележа, че авторът ни предоставя научен материал, който се разгръща ясно, точно и логично и е написан с впечатляващ елегантен литературен стил, отразяващ висока индивидуална култура и широките измерения на неговата личност.

Независимо, че избраната тема третира музикална проблематика от изминали столетия, тя е твърде актуална по отношение избора на вида съвременно тълкуване от изпълнителска гледна точка, на наложило се във времето със своите художествени качества, впечатляващо и до днес, музикално творчество.

В Глава I от дисертацията Далчев представя кратък обзор на основните групи клавишни инструменти, на които се е изпълнявала създадената музика през епохата на Барока. Чрез техните характеристики може да се изяснят много от творческите намерения на композиторите от това време. Но съществуващите и исторически обосновани две страни на творческия процес: създаване и интерпретиране на музика, не са представени в еднопосочна и еднозначна взаимозависимост, а по-скоро дават възможност за разностранно научно тълкуване. Авторът ни го представя като резултат от своята извършена научно изследователска дейност след сравняването на множество, публикувани под формата на трактати, нотни оригинали или преписи, литературни и музикални източници. В процеса на представянето на фактическия материал и изясняване същността на интерпретацията чрез звуковите параметри на различния инструментариум, Далчев съпоставя техните художествени характеристики, пряко отразяващи същината и естеството на конкретния звук, произведен от всеки от тях. Неговият извод е, че *„общото при направата и музицирането на клавишните инструменти е продиктувано от характера на бароковата музика, от нейната същност”*. (стр. 23) От тази гледна точка е и съждението му, че независимо от големите различия между тях в това отношение, те отразяват естетиката на своето време и поставят високи критерии пред следващото поколение музикални творци и интерпретатори.

Само отбелязвам, че на предишната страница въпросителният знак след годината на смъртта на Ян Адам Райнкен – 1722 , трябва да отпадне, защото същата година се отбелязва в немската и в други енциклопедии.

От информационно-познавателна страна, най-общо казано, и от друга страна - от неговата музикалноаналитична и теоретична гледна точка, материалът на **Глава II** е безупречно представен, систематизиран и обоснован. Знанията на дисертанта по тези съществени елементи и страни на музикалната теория и същина на творчеството са впечатляващи.

Ранният, висок и късен барок, представени в светлината на развитието на органовото изкуство, дават панорамна картина на неговото налагане като постижение на техническите му параметри, заложили във впечатляващата звукова емисия, основен инструмент при създаването на гениално композиторско творчество, и не по-малко важното му присъствие като неотменима част от решенията на вътрешноархитектурното църковно пространство.

Точка 1.1 от тази глава разглежда човешката реч като източник на нови музикални търсения за времето си, но по същество тя се свързва с други съвременни изследвания, с които може да бъде идентифицирана. Това е доказателство, че в музиката се закодират общи явления и се извеждат неоспорими закономерности, независимо от различията в националните култури. Не така еднакви изглеждат обаче елементите на музикалната теория, които са в основата на изпълнителската практика. Тя е еквивалент на своето време и се отличава от много днешни разбирания и постановки, като е пряко свързана с конкретния инструментариум и неговите изпълнителски възможности. Разглежданите и класифицирани като „добри” и „лоши” тонове – **нееднаквите** по дължина **еднакви** нотни стойности; важността на първите времена в тактовете; изпълнението на триолите и разликата с триплиранията, представени в съчиненията на Кирнбергер; феноменът *tempo* кодиран в знаменателя на тактовия размер;

спецификата на апликатурата; естеството на точкувания ритъм, съотнесен към днешното му разбиране и още много компоненти на бароковото творчество и изпълнителско изкуство ни представят неподозирани измерения на музикалната тъкан от гледна точка на вярното тълкуване на неговата интерпретация. Въпросите на артикулацията и легатното свирене, които и днес са в основата на клавирното инструментално развитие, създават теоретична възможност за различни тълкувания, които са обект на следващия раздел на дисертационния труд.

След краткото обосновано тълкуване на заглавието на **Глава III** „Съвременна или историческа интерпретация“, Далчев ни предлага една разработка, съдържаща много дискуссионни моменти, но изцяло обоснована върху историческото развитие на европейската цивилизация и култура от 1600-та година до наши дни. Той поставя за коментар глобалния въпрос каква следва да бъде интерпретацията на музикалното творчество, за да отговаря на времето на своето създаване и да се приема от съвременниците. Като представя различни възгледи, публикации и творчески подходи по този въпрос, неговата цел е да предизвика размисъл в днешния музикант, да го накара сам да потърси връзка с времето и стилистиката на епохата, която да представи по най-добър начин, но естествено, чрез призмата на личностните му разбирания. Като се има предвид, че всяка епоха ни завещава своите творци и интерпретатори, подобна позиция сякаш е невъзможно да бъде удовлетворена. Но вратата на знанието е отворена и предполага активност на мисловния процес, която може да доведе до осъзнаване стойността и въздействието върху слушателя на автентичния характер на музиката и без да се работи върху историческия инструментариум. Далчев не дава свои решения, защото това би изглеждало абсурдно по отношение направения вече коментар за правото на всеки изпълнител сам да търси своята трактовка и да реализира/представя индивидуалните си намерения. Дали днес трябва

бароковата музика да се представя чрез нейния автентичен инструментариум или със средствата на съвременните инструменти е един открит въпрос, по който не може да се достигне до единно становище. Естествено е, че най-лесно изглежда използването на старинния инструментариум. Но това означава нова и безкрайна практика за свирещите в овладяването му, а успехът не може да бъде гарантиран, поради тоталните различия в инструменталните похвати и подходи. Верен в преследването на логичните решения, Далчев обобщава: *„Изпълнението на барокови инструменти или техни копия не е достатъчно, за да се предаде тази музика в близък до оригинала вид. Бароковите клавишни инструменти се различават съществено от съвременните. За неподготвения музикант те ще се окажат само още едно препятствие. Ако изпълнителят има желание да се приближи до *втория вид разбиране* за интерпретация, би било по-добре да се запознае и усвои езика на тази епоха и го приложи на съвременните инструменти, вместо да търси външни ефекти чрез ползването на оригинали и копия”*.(стр.97)

По същество това е абсолютно обоснован и адекватен професионален отговор на безмислените и безкрайни дискусии в средите на европейските изпълнители: към тези, които не могат да защитят изпълнителска висота на сцената и към другите, които считат себе си за „свършени интерпретатори”. От публикуването на дисертационния труд може да се постигне шокиращ ефект, защото истината се отстоява само с активна позиция, дълбоки знания, художествено пристрастие и доказуема логика, които при Стефан Далчев са впечатляващи.

Постановките, свързани със значението на авторския/оригинален композиторски музикален текст, предвид трудното откриване на точно изписвани ръкописи, изисква, според дисертанта, коректно познаване на същността на бароковата музика. Към този извод той ни насочва и по отношение вида на избраната интерпретация.

Твърде интересен е поставеният от него въпрос дали органичният изпълнител е имал нужда от регистрант и защо тази позиция не е разглеждана от изследователите на тази музика. Далчев поема риска да направи свой извод, че исторически погледнато не се е отдавало нужното значение на тази спомагателна за изпълнителското изкуство фигура, поради което тя не е отбелязвана. А несъмнено се извършват от всеки органист редица дейности, които са неосъществими без регистрант/помощник:

- необходимостта да бъдат контролирани дадени елементи/части/тръби от конструкцията на различните органични инструменти и специфичното разположение на регистрите им;
- невъзможността за представяне на характерни части от многогласните композиторски партитури, изскващи включване и последващо изключване на нови регистри, или намаляване и увеличаване на звучността без нейното прекратяване, при пълната заетост на ръцете на органиста върху клавиатурите;
- непрекъснатата нужда от обръщане на нотните листа, която е очевидна при едновременна работа на ръцете и краката на свирещия, особено при работа във взаимно отдалечени регистри, намиращи се и в различна плоскост.

Неговото мнение е, че логиката на избраната от изпълнителя или предписаната от автора регистрация на конкретната композиция би трябвало да отговори на въпроса за необходимостта от ангажирането на регистрант при изпълнението.

Направените изводи на различни места в дисертационния труд имат важно значение и са в основата на изграждането на цялостна и убедителна научна концепция. Посочените приноси са неоспорими, свързани са с

изискващия се за целта доказателствен материал и могат да представляват обект на музикалното обучение и на индивидуалното изпълнителско развитие, което е лично постижение на автора.

Авторефератът на дисертационния труд изцяло отговаря на неговата същност и структуриране като представя всички негови най-важни страни. Представените публикации (едната от тях под печат, отбелязана с необходимия за целта документ) отразяват основни съдържателни аспекти от развитието и концептуалността на дисертационния труд и несъмнено са изиграли важна роля за достигането до верни заключения и изводи в него.

Заключение

Разглежданата докторската дисертация е важно изследване, съвременно по своята същност, което дава много отправни точки за вярно тълкуване на стилистиката и характерните особености на бароковата музика от научна и изпълнителска гледна точка и предвид типичния за тази епоха разнороден инструментариум. Направените научни изводи са от важно значение за българското и европейско музикознание.

Като отчитам приносния характер на труда и заложените перспективи за приложението му в общообразователното училище, убедено предлагам на научното жури да присъди на Стефан Борисов Далчев научната и образователна степен „доктор” по научната специалност 8.3 – Музикално и танцово изкуство.

05.02. 2019 г.
Благоевград

Рецензент:.....
/ проф. д.изк.н. Филип Павлов/